

בל תשחית

שלום מעודד

שאלה: האם שיטת הרמב"ם באיסור בל תשחית בשאר דברים (מלבד אילן שמפורש בתורה) דאורייתא או דרבנן?

נאמר בתורה (דב' כ' ט"ו) כי תצור אל עיר וגוי לא תשחית את עצה לנדוח עליו כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות, מכאן נלמד שיש איסור להשחית עץ מאכל אך מנין נלמד לגבי שאר דברים האיסור של בל תשחית? ר' ישמעאל (בספרי שם) לומד לגבי הפירות עצמם מקל וחומר ומה אילן שעושה פירות הזהירך הכתוב עליו פירות עצמם על אחת כמה וכמה. הרמב"ם (הלי' מלכים פרי' ו' הלי') כותב: "ולא האילנות בלבד אלא כל המשבר כלים, וקורע בגדים, והורס בנין, וסותם מעין, ומאבד מאכלות **דרך השחיתה** עובר בלא תשחית. ואינו לוקה אלא מכת מרדות מדבריהם", ונראה ברור מפשט לשון הרמב"ם שבשאר דברים האיסור הוא דאורייתא א"כ קשה מדוע הוא לוקה מכת מרדות ולא מלקות דאורייתא? ברור בדעת הרמב"ם האם איסור בל תשחית בשאר דברים דאורייתא או דרבנן.

המנחת חינוך (מצווה תקכ"ט) כתב והנה על אילן מאכל לוקה ועל שאר דברים אין לוקין ונראה דעל הלאו עוברים רק דאין לוקין כיוון דאינו מפורש בקרא רק אילן מאכל וכן נראה מדיברי הרמב"ם, עכ"ל. אולם קשה על דבריו הרי יש עוד מספר מצוות לא תעשה שאינם מפורשים בתורה אך לוקין עליהם כגון: "לא תבשל גדי חלב אימו", לאו דווקא גדי גם מי שמבשל דבר אחר גם כן לוקה וכן שור שנגח פרה לאו דווקא שור.

הגאון בעל ערוך השולחן שתרץ שיטת הרמב"ם כתב: נראה דגם כל מיני השחיתה הוי מן התורה. כל שהוא דרך השחיתה, דאיזה נפקה מינה יש בין הפסד של אילן מאכל והפסד של אילן סרק, וכן מבואר להדיא בס' המצוות לרמב"ם וכו' דשם כתב: ולוקה בכאן חזר בו לענין מלקות משום דפשטא דקרא הוא רק לענין אילן ולשאר דברים הוי **לאו שבכללות** ואפשר דגם בס' מצוות כוונת (מש' ולוקה). אילנות, ולא האריך שם כידוע מ"מ ודאי שזהו מן התורה (כל השחיתה)

וגם בשאר דברים (מלבד אילן) עובר על איסור דאורייתא אך לא לוקין משום שזה לאו שבכללות ואין לוקין על לאו שבכללות.

אך קשה על דבריו אם כן למה על אילן עצמו כן לוקין (מכאן אפשר להוכיח שדווקא האיסור מדרבנן שאין זה לאו שבכללות). הרמב"ם בספר המצוות (לאוין נ"ז) כתב: שהוזהרנו מלכרות אילני מאכל בעת מצור על עיר כדי להציק לאנשיה ולהכאיב ליבה והוא אמרו יתעלה לא תשחית את עצה לנדח עליו גרון כי ממנו תאכל ואותו לא תכרית, וכן כל השחתה נכללת בכלל לאו זה כגון שישרוף בגד לבטלה או ישבור כלי לבטלה, הרי זה עובר משום לא תשחית וסופג מלקות (משמע מדאורייתא).

אם כן קשה שהרי ב"משנה תורה" כתב הרמב"ם שהמלקות מדרבנן, אולם יש אפשרות לומר שמה שכתב הרמב"ם בספר המצוות וסופג מלקות הכוונה מדרבנן, אך יש לדחות זאת שאם המלקות מדרבנן א"כ על מה חל האיסור תורה.

אמנם לכאורה היה אפשר לומר בשיטת הרמב"ם שהאיסור בשאר דברים מדרבנן וההוכחה לכך מהל' תפילין (פרי' ד' הלי' י"א) כותב הרמב"ם וכל המניח תפילין לכתחילה אחר שתשקע החמה **עובר בלאו** שנאמר ושמרת את החוקה הזאת וגו' מימים ימימה, נראה בפשטות למרות שכתוב עובר בלאו בכ"ז זה לא לאו מדאורייתא, ולכן אפשר לומר שגם כאן שהרמב"ם כתב בלא תשחית אין הכוונה מדאורייתא אלא מדרבנן.

אך יש לדחות זאת שהרי הרמב"ם (הלי' איסורי מזבח פרי' א' הלי' ז') כתב המטיל מום בקדשים כגון שסימא עינו או קיטע ידו לוקה – שהרי נאמר בקרבן: כל מום לא יהיה בו, מפי השמועה למדו: שזו הוזהרה שלא יתן בו מום ואינו לוקה אלא בזמן שבית המקדש קיים, שהרי הי ראוי לקורבן ופסלו: אבל בזמן הזה אף על פי שעבר בלא תעשה אינו לוקה. הגמרא (ע"ז ד' י"ג עמ' ב') מנסה לדמות דין זה דלעיל לבין דין מטיל מום אחר, מום, שגם שם עובר בלאו אם אינו לוקה. והדימיון הוא שמטיל מום בזמן שאין בית המקדש קיים, הקרבן אינו ראוי להקרבה, וגם המטיל מום אחר מום הקרבן אינו ראוי להקרבה. והדין בשניהם שעובר בלאו אך אינו לוקה, יוצא אם כן מדברי הרמב"ם שעובר על הלאו אך אינו לוקה, יוצא אם כן מדברי הרמב"ם שעובר על הלאו אך אינו לוקה. א"כ נראה לומר שגם בבל תשחית בשאר דברים (מלבד אילן) עובר על הלאו אך אינו לוקה, ולכן בל תשחית בשאר דברים דאורייתא.
ע

אולם יש לדחות זאת מאחר ויש סברה לחלק בין דין של מטיל מום לבין בל תשחית, שהמטיל מום אחר מום זה כעין בישול אחר בישולו לכן אינו לוקה, אבל האיסור דאורייתא, ואילו כאן(בל תשחית בשאר דברים) אפשר לומר שהאיסור דרבנן, אמנם היה אפשר לומר מסברא שהמאבד דבר שהוא יקר ערך מעץ יעבור על איסור דאורייתא אך אפשר לדחות זאת מאחר ובאיסור בל תשחית בעץ, התורה כתבה טעם לדבריה "כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור" ולכן דוקא בעץ האיסור דאורייתא ובשאר דברים לא.

למסקנה : הרמב"ם (הל' איסור מזבח פ' ג' ל' ז') כתב : וירא לי שאע"פ שאין כל הפסולין האילו ראויין למזבח לקורבן אם עבר והקריבן אינו לוקה מן התורה לפי שלא נתפרשה הזהרתן, א"כ מצינו מפורש ברמב"ם שיש איסור דאורייתא אך אינן לוקה מן התורה מאחר ולא מפורש בתורה, ולכן נראה לומר שגם באיסור בל תשחית בשאר דברים מה שכתב הרמב"ם "עובר בלא תשחית" ואינו לוקה אלא מכת מרדות מדבריהם הוא איסור דאורייתא והטעם שהוא לוקה מכת מרדות בלבד מאחר והאיסור של בל תשחית אינו מפורש בתורה מלבד אילן שכתבה התורה במפורש.

